

# **Treball de fi de grau**

Títol

Autor/a

Tutor/a

Grau

Data

## Full Resum del TFG

**Títol del Treball Fi de Grau:**

**Autor/a:**

**Tutor/a:**

**Any:**

**Titulació:**

**Paraules clau (mínim 3)**

**Català:**

**Castellà:**

**Anglès:**

**Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)**

**Català:**

**Castellà:**

**Anglès**

## Compromís d'obra original\*

L'ESTUDIANT QUE PRESENTA AQUEST TREBALL DECLARA QUE:

1. Aquest treball és original i no està plagiat, en part o totalment
2. Les fonts han estat convenientment citades i referenciades
3. Aquest treball no s'ha presentat prèviament a aquesta Universitat o d'altres

I perquè així consti, afegeix a aquesta plana el seu nom i cognoms i la signatura:

**\*Aquest full s'ha d'imprimir i lliurar una còpia en mà al tutor abans la presentació oral**

## RESUM

El barri del Raval és un dels espectacles socials més grans de Barcelona. La diversitat de la seva gent, la possibilitat de trobar cultures d'altres continents convivint juntes, la creativitat que s'hi concentra... en definitiva és barri amb actius que generen atracció per molta gent. Però en realitat, el Raval ha estat sempre – i encara ho és – un barri de classes populars, de gent treballadora i col·lectius marginals.

Per molt que el discurs institucional ho vulgui negar, al Raval es donen situacions conflictives. Com, d'altra banda, succeeix a totes les ciutats del món. Aquests barris s'acaben convertint gairebé en territoris d'excepció, on la policia (també les de països democràtics) tenen un paper rellevant pel manteniment del que les classes dirigents entenen com "ordre públic". A més, al Raval es dona la característica que no és un barri d'extraradi, sinó que es troba al bell mig de la Barcelona. Un barri problemàtic, al districte dels turistes, a la ciutat *business friendly*. Sense dubte té un encaix complicat. Els intents de convertir el Raval en una zona homologable a la resta de la ciutat (que és el típic model de ciutat liberalitzada on els interessos del capital sovint es sobreposen al bé comú) han servit per començar a esborrar allò que en l'imaginari col·lectiu va quedar com a Barri Xino.

**És aquesta, doncs, la qüestió que aborda aquest reportatge, partint d'un fet puntual però extremadament simbòlic: la mort d'un veí del barri al ser reduït brutalment per vuit policies. En forma de gran reportatge, i aportant diferents punts de vista i tipus de fonts, es tracta la qüestió de la brutalitat policial posada dins del context tant complex que és Raval. No pretén ser un compendi de tot el que passa al Raval, sinó de les situacions que estan generant tensió.**

## **EL RAVAL, ENTRE LA REDEMPCIÓ I EL PECAT**

***Els conflictes urbans en la consolidació de la marca “Raval Cultural”***

*Treball de Fi de Grau de Daniel Sainz de Aja Valls, Barcelona.*

**Universitat Autònoma de Barcelona**

Grau de Periodisme

Facultat de Ciències de la Comunicació

Curs 2013/2014

Tutora: Joana Gallego Ayala

*“Aquí todos nacimos en barrios que os sobraban, rodeados de cosas que os sobraban, a la espera de que creciéramos, envejeciéramos, nos deconstruyéramos, para ser más exactos y entonces podríais enviarnos a vuestros sociólogos, a vuestros psicólogos sociales, al alcalde en funciones, al concejal peor vestido, a los hijos de barrio que prosperaron y nos dieron el ejemplo de que con talento y esfuerzo se puede salir de los barrios que os sobraban, es decir, nos dais la ciencia social que os sobra, la psicología que os sobra, el alcalde que os sobra, la mirada de solidaridad que os sobra y el miedo que os sobra porque a veces pensais que podíais haber nacido vosotros mismos en los barrios que os sobraban, es decir, que vosotros mismos podríais ser las sobras y por eso bajais por aquí a vernos interpretar el papel de clases subvencionadas, ni siquiera ya necesarias para el aparato productivo por cuanto la robótica nos ha sustituido y nuestra condición de indígenas de barrios sobrantes no puede competir con las sobras de otras latitudes más depauperadas.*

*Por eso nos dejamos hacer fotografías antes de que descubrais nuestra inutilidad, nos acabeis de tirar el paisaje al suelo y comprendais que ya ni siquiera os sobramos porque no teneis barrio donde meternos.*

*Yo me he roto un diente con un martillo para poder sonreiros tal como os esperabais. Pero no nos abandoneis. Al fin y al cabo somos los indígenas más asequibles y si nos lo proponemos también somos bilingües“*

**Manuel Vázquez Montalbán**

## SUMARI

---

|                                                     |           |
|-----------------------------------------------------|-----------|
| <b>0. UNA NIT AL CARRER DE L'AURORA</b>             | <b>5</b>  |
| <b>CAPÍTOL 1. EL GENOMA DEL BARRI XINO</b>          |           |
| <i>Els extramurs de Barcelona</i>                   | 8         |
| <i>El barri dels obrers</i>                         | 9         |
| <i>El naixement del Xino</i>                        | 10        |
| <i>Arriba la desintoxicació</i>                     | 12        |
| <b>CAPÍTOL 2. EL TERRENY DELS CONFLICTES</b>        | <b>14</b> |
| <i>Del Raval dels moderns...</i>                    | 14        |
| <i>... al Ravalistán</i>                            | 15        |
| <i>Les altres cares del Raval</i>                   | 16        |
| <b>CAPÍTOL 3. EL CONFLICTE SOBRE EL TERRENY</b>     | <b>18</b> |
| <i>La resposta policial</i>                         | 18        |
| <i>Danys col·laterals de l'ordenança de civisme</i> | 18        |
| <i>Totes les mirades sobre els Mossos</i>           | 21        |
| <b>Capítol 4. EL RAVAL QUE ENS ESPERA</b>           | <b>24</b> |
| <i>Voltors sobre el Raval</i>                       | 24        |
| <i>Welcome to Raval Cultural</i>                    | 25        |
| <b>5. L'ALDEA D'ASTÈRIX (CONCLUSIONS)</b>           | <b>27</b> |
| <b>6. BIBLIOGRAFIA</b>                              | <b>29</b> |

## **0. UNA NIT AL CARRER DE L'AURORA**

La matinada del 6 d'octubre de 2013 el veí del Raval Juan Andrés Benítez, de 51 anys, va morir a l'Hospital Clínic de Barcelona poc després d'haver estat reduït per vuit Mossos d'Esquadra al carrer de l'Aurora. Els agents havien intervingut després que Benítez es barallés amb un altre veí del Raval. Segons els policies, Benítez va agredir una mossa al intentar marxar, per la qual cosa els altres agents van tractar de detenir-lo malgrat la resistència que aquest oposava. A les imatges que van recollir alguns veïns, i segons els testimonis, els vuit mossos van col·locar el seu pes sobre Benítez i el van colpejar en diversos llocs del cos durant uns 10 i 20 minuts. Els metges forenses van determinar que les causes de la mort de Juan Andrés responien a diversos factors: la cardiopatia prèvia que patia, un consum mínim de cocaïna i, sobretot, els politraumatismes derivats de l'actuació policial.

La jutgessa que instrueix la causa va imputar a deu agents dels Mossos d'Esquadra. Vuit per la seva implicació directa en la detenció de Benítez, un altre per vessar aigua sobre la taca de sang que aquest va deixar i una més per demanar a una veïna les imatges de l'actuació policia que havia gravat amb el seu telèfon mòbil. L'abril passat, l'Audiència de Barcelona, basant-se en les investigacions del jutjat d'instrucció, va considerar que hi havien “indicis sòlids” de que Juan Andrés va morir per l'actuació “desproporcionada i excessiva” dels Mossos d'Esquadra. Amb aquest auto, la sala tercera de l'Audiència rebutjava el recurs de la defensa a la decisió de la jutgessa instructora de resoldre el procediment per mitjà d'un jurat popular, un procediment lògic quan es considera que l'homicidi podria ser dolós (intencionat).

Aquest cas, conegut com el “cas Raval”, ha marcat un abans i un després pel barri. Des del dia següent a la mort de Juan Andrés, les reaccions de molts veïns i veïnes del Raval es van succeir. Manifestacions, homenatges, escarnis, murals, actuacions teatrals i tot tipus de mostres de suport individual. Mentre que, paral·lelament, el seu cercle d'amics, algunes associacions del barri i entitats que treballen per la defensa dels drets humans van emprendre un lluita conjunta per reclamar justícia per Benítez, en la que encara segueixen.

La polèmica també va saltar als mitjans de comunicació i al carrer. Arran d'aquest cas, s'ha generat un acalorat debat en torn les pràctiques policials que ja venia de lluny. En l'història més negra de la policia de la Generalitat hi ha el violent desallotjament dels indignats de Plaça Catalunya; el cas d'Esther Quintana, la manifestant que va perdre un ull al ser impactada per una pilota de goma; o el del jove Yassir, que va morir en les dependències policials del Vendrell. A més dels casos que s'han sumat en els darrers mesos: la mort de dos homes el en ser reduïts per la policia el mateix dia i en dos llocs diferents i els enfrontaments dels Mossos amb grups radicals pels carrers de Sants en motiu del desallotjament del Centre Social Autogestionat de Can Vies.

La gestió política de tot això és el principal maldecap del Conseller d'Interior, Ramón Espadaler (CiU) i un dels temes més difícils d'empassar pel soci del govern català, Esquerra. Durant el ple de la Comissió d'Interior del Parlament de Catalunya del 14 de novembre passat, on el cas Raval era el punt de l'ordre del dia més destacat, Espadaler va defensar el model de policia catalana. “No està en qüestió el model d'ordre públic”, va dir el Conseller davant de les crítiques de la resta de grups polítics, alhora que reafirmava el seu suport al Director General dels Mossos d'Esquadra, Manel Prat.

Mesos després, fruit de la mobilització social i del pacte polític entre CiU i ERC, el Parlament va aprovar la prohibició les pilotes de goma. En aquella ocasió, Espadaler va declarar que havien entès que l'ús d'aquest material no era "socialment acceptable". Va ser una primera mostre de voluntat de corregir els errors, encara que Espadaler rebutgés parlar de rectificacions. El 27 de maig, quan semblava que Manel Prat podia resistir tots els escàndols, va dimitir per sorpresa. Segons ell per "motius personals". I, el més destacat, es disculpava amb qui "hagi pogut perjudicar".

Encara a la espera de la resolució del cas, els efectes socials, polítics i mediàtics de la mort de Juan Andrés han transcendit al que està passant als tribunals. L'advocada de l'acusació popular, Laia Serra (membre de l'Assoació Catalana de Drets Humans), no és optimista amb una possible condemna als agents: "per l'experiència d'altres casos amb policies imputats, el cas de Juan Andrés Benítez pot acabar en indult pels agents". Per això, diu Serra, el més important de casos com aquests és la seva repercussió social i el fet que "la ciutadania reflexioni". I més, quan es tracta d'un cas que per aquesta advocada constitueix una "flagrant" violació dels Drets Humans.

Mentre reflexió al voltant del model de policia i de seguretat pública es dirimeix en fòrums de tots els nivells i arreu del país, al Raval el debat ha agafat un altre camí. El context social del barri, la seva complexa i diversa realitat, marca les polítiques que allà s'apliquen. Entre elles, el model d'ordre públic específic. Molts veïns i veïnes, de totes les condicions, s'han manifestat pels carrers de Ciutat Vella fent servir paraules com "violència policial", "repressió" o "brutalitat". Denuncien una excessiva pressió policial al seu barri, que encara es fa més intensa en els col·lectius més pròxims a l'exclusió social: immigrants irregulars, treballadores sexuals o indigents.

Una visió que també compartida per altres entitats del districte. Les conclusions del Fòrum Veïnal de Ciutat Vella de 2009, promogut per la FAVB, recullen les queixes de moltes associacions del districte les quals es queixaven de discursos "criminalitzadors" i una política de "tolerància zero" contra col·lectius vulnerables. Mentre, les autoritats locals tracten de centrar el seu discurs en termes de garantia la convivència i seguretat de tothom. Les ordenances i els dispositius que es posen en marxa es justifiquen amb unes estadístiques de criminalitat molt preocupants al centre de Barcelona i, també, amb les queixes i pressions d'altres veïns, associacions, comerciants i partits. La rehabilitació urbanística que s'ha practicat al Raval en els últims trenta anys ara culmina amb la marca "Raval Cultural", una forma que té l'administració de destacar tota la inversió cultural que s'ha fet al barri (pública i privada) amb l'objectiu de que sigui aquesta la imatge del barri en el col·lectiu imaginari.

La gent del Raval està involucrada en aquest debat des del que la primera excavadora va fer acte de presència en aquell barri de classes populars i marginats que es resisteix a morir. El discurs oficial de la intervenció urbanística del Raval destacava que amb les obres es solucionarien els problemes de manca d'espai públic i equipaments i de degradació dels habitatges. Per altra banda, la instal·lació de grans institucions culturals al barri tenia la ben sabuda intenció d'atreure un perfil de nou poblador amb més capital econòmic i cultural, amb la missió de revitalitzar el Raval i atreure visitants.

Sergi Martínez Rigol, professor del departament de Geografia Humana de la UB i autor d'una tesi sobre els canvis urbanístics i socials al Raval (*El retorn al centre de la ciutat*, 2000), creu que la particularitat d'aquest barri i allò que el fa interessant és que aquest "no és l'únic procés social que hi ha en marxa". Per Martínez, aquest fenomen "està en lluita

amb altres processos socials i amb els quals a vegades manté relacions que podrien ser conflictives”. Un d'aquests processos ha estat l'arribada (inesperada) d'una gran onada migratòria d'origen extracomunitari que ha elevat la taxa de població immigrant del Raval del 10% al 1996 al 50% actualment. I un altre, més recent, és el turisme, amb els beneficis econòmics que comporta i les molèsties veïnals que genera.

Una altra aproximació teòrica a les tensions que es viuen al Raval l'ofereix Miquel Fernández, professor d'antropologia de la UB i membre de l'Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà, en la seva tesi que, com Sergi Martínez, va dedicar a estudiar els canvis socials del Raval. Explica Fernández en *Matar al “Chino”* (2012) que la reforma urbanística en gran mesura destrueix les formes de vida de les classes treballadores. Aquest “arraconament”, conclou Fernández, “només pot assegurar una societat més violenta i enconada”. El cas de Benítez, explica el professor en una publicació editada pel grup de suport a Juan Andrés, “és un altre altre trist exemple de com opera la violència estructural” al barri del Raval.

## **CAPÍTOL 1. EL GENOMA DEL BARRI XINO**

### ***Els extramurs de Barcelona***

Els coneixedors de la història de Barcelona saben que el Raval, o el barri Xino, té un llarg historial com a barri marginal i de classes populars de Barcelona. De fet, és així quasi des de que va néixer com el *rabad*, o suburbi, als extramurs de la ciutat comtal del segle XII. Talment com un fill no desitjat.

Aleshores encara no hi havia més que camps d'horta solcats per antigues vies romanes i monestirs que van anar sorgint com bolets. De fet, el primer nucli de població va sorgir al segle X al voltant de l'església romànica de Sant Pau del Camp. Durant l'esplendor de l'imperi mediterrani dels comtes de Barcelona, la ciutat va créixer i Pere III el Cerimoniós va manar ampliar la muralla al voltant del Raval, pel que avui són les rondes de Sant Pau i Sant Antoni i el carrer Pelai. No obstant això, no es va tocar la muralla original, i a l'alçada de les Rambles, encara un mur separava el Raval de la resta de Barcelona.

Per alguns historiadors, el fet que el Raval fos emmurallat no responia només a la necessitat d'assegurar un espai per una futura expansió urbana, sinó que també es pretenia allotjar les activitats i oficis que no eren desitjades a la resta ciutat. Al Raval s'hi establiren, per exemple, carnisseries, que eren mal considerades socialment. De fet, el carrer de Tallers s'anomena així perquè era on s'hi trobava l'ofici dels qui "tallaven" la carn. I no només això, el Raval medieval va haver d'allotjar també tota mena de púrria: lladregots, pillards, meuques, conspiradors, contrabandistes i assassins. I on van proliferar els mercats de quincalla i els bordells. La muralla de les Rambles, apunten els cronistes, va contribuir a la marginalitat del lloc i l'aïllament social del Raval. Inclòs es parla d'una certa aversió dels barcelonins de la part antiga cap als seus veïns de la ciutat nova.

El professor i geògraf de la UB, Sergi Martínez Rigol, va recollir aquestes teories a la seva tesi *El retorn al centre de la ciutat* (2000). Però malgrat aquestes, Martínez Rigol aporta altres fonts que confirmen que en el seu origen el Raval no era ni l'única àrea marginal de Barcelona ni la més depauperada. Prova de que era un lloc amb suficient prestigi és que també s'hi van traslladar moltes institucions eclesiàstiques, apunta el geògraf. Sobretot al voltant dels carrers de l'Hospital i del Carme, on s'hi van construir un gran nombre d'esglésies, convents, col·legis, cases de beneficència i hospitals. Aquest tipus d'institucions, però, generava que s'hi concentrassin tant malalts (els leprosos s'havien de mantenir lluny de la població) i pidolaries. La pobresa, però, també era estesa tota la ciutat.

Tampoc la prostitució era exclusiva del Raval. El treball sexual al carrer havia estat prohibit pels voltants del Born i del Call Jueu, per exemple. Els bordells – entre 1370 i 1410 n'hi havia un a l'alçada del carrer Ferran i un altre al carrer Tallers – en canvi sí es podien concentrar al Raval perquè, sosté Martínez Rigol a la seva tesi, "servien per controlar una activitat que provocava l'escàndol entre la població, per tant, no és estrany que es situessin a les àrees més perifèriques".

També és notable pel que fa als paral·lelismes amb el Raval contemporani, que entre els segles XIV i XVIII va ser la zona d'acollida de la primera immigració: pagesos originaris del pla de Barcelona. Aquests immigrants només podien aspirar a seguir amb la pagesia dins de les muralles, a les escales més baixes de l'artesanía o als oficis pitjors considerats, i conforme s'anaven integrant a la vida urbana, es traslladaven cap a zones

més centríques.

### ***El barri dels obrers***

El Raval arriba a la primera revolució industrial (finals del segle XVIII) encara com una zona semi-buida i segregada de la resta de la ciutat. Però el fet de tenir tant espai lliure la va permetre atreure les noves indústries i la població obrera que hi treballava. La primera en arribar van ser les manufacturadors d'indianes en petits tallers que poc a poc s'anaven ampliant. Va ser una activitat que va sorgir per tota la ciutat i amb més freqüència als voltants del barri de Santa Caterina. Al 1780 les autoritats locals van prohibir la instal·lació de manufactures al centre de la ciutat per les molèsties i perills que ocasionaven als veïns i van obligar a instal·lar-les al Raval, que un altre cop absorbia els rebuïgs del nucli antic

Davant dels costos i les dificultats administratives per construir nous habitatges (Barcelona estava governada per militars des de la conquesta de Felip V al 1714), els immigrants d'aquella que venien atrets per la incipient indústria s'amuntegaven a les cases ja existents. La veritable urbanització del Raval no va arribar fins l'enderrocament de la muralla de les Rambles l'any 1775, que fins aleshores havia ajudat a fer del barri una zona inhòspita per la resta de barcelonins.

Al 1840 el Raval ja era el barri més industrialitzat de Barcelona i encara seguia oferint espai lliure per construir-hi més fàbriques malgrat que cada cop es densificaven més i més els habitatges dels obrers i empitjoraven les condicions sanitàries. Amb les desamortitzacions dels governs liberals i les revoltes socials (on la Església era blanc de les ires), molt de l'espai ocupat per edificis religiosos va ser aprofitat per construir teatres, mercats (com el la Boqueria) i més fàbriques i cases proletàries. Al 1832, segons dades de l'època, a cada habitació del Raval vivien 2,7 persones, mentre que a la resta de Barcelona l'índex era d'1,7.

A partir de la segona meitat del s.XIX, la definitiva liberalització del sòl permet que l'espai edificable del Raval quedi exhaurit. La ràpida i descontrolada construcció d'habitatges va configurar un laberint de foscos carrerons i cases superpoblades (al 1859, al Raval ja hi vivia el 40% dels habitants de Barcelona). Les pitjores condicions sanitàries d'aquests barris (entre 1821 i 1865, quatre epidèmies de còlera seguides van deixar 20.000 morts), la massificació dels obrers i la creixent conflictivitat proletària va empenyer a la burgesia a reclamar l'enderroc de les muralles per tal de repartir pel pla de Barcelona les fàbriques i els seus treballadors.

Quan al 1859 es van enderrocar per fi les muralles, va començar l'èxode industrial cap a poblacions com Les Corts, Gràcia, Sants o Sant Andreu. Tot i que com assenyala el periodista i conegut cronista del Raval, Paco Villar, en *Historia y leyenda del Barrio Chino* (1996) el Raval "seguia sent substancialment obrer" i a les plantes baixes dels edificis encara s'hi concentraven petites indústries, com fusteries, impremtes, destil·leries, tallers de metalls...

L'artífex de la expansió de Barcelona i pare de l'Eixample, Ildefons Cerdà, defensava la teoria que hi havia relació directa entre l'alta densitat de població i una taxa elevada de mortalitat. En els seus projectes, el famós urbanista incloïa propostes per higienitzar el centre històric de la ciutat, molt semblants a les que s'estaven duent a terme a París per part del Baró Haussmann (l'obertura de grans espais a costa d'enderrocar barris sencers)

Aquest tipus d'actuacions eren, a més, un instrument de control sobre la classe obrera. En cas d'esclat revolucionari, les llargues avingudes permetien a les tropes i als canons major efectivitat que si s'haguessin de desplegar sobre estrets i tortuosos carrerons. Recordem que Barcelona era coneguda com la “ciutat de les bombes” o la “Rosa de foc” per la seva alta conflictivitat obrera.

El pla de reforma interior de Cerdà projectava obrir tres grans avingudes a Ciutat Vella, anomenades Gran Via A, B i C. Dues entre l'Eixample i el mar (la primera com a continuació del carrer Muntaner i la segona perllongant el carrer Pau Claris) i un altra en sentit transversal entre els barris de Sant Antoni, a l'oest, i el del Poble Nou, a l'est. L'oposició dels grans propietaris del casc antic va fer que el pla mai fos aprovat. Més endavant, l'urbanista Àngel Baixeras va recuperar la proposta de Cerdà en un pla que va ser aprovat l'any 1889. El Pla Baixeras incloïa algunes modificacions en el traçat de les Grans Vies. L'avinguda que havia de trinxar el Raval de nord a sud, sorgia de Plaça Universitat i baixava fins Drassanes; mentre que el carrer transversal passava per sobre d'edificis històrics com l'Hospital de la Santa Creu. L'altra avinguda, la Via A, va ser l'única que es va executar vint anys més tard, donant lloc a la Via Laietana.

Les tesis higienistes, per tant, eren una excusa pel control sobre els barris proletaris. El fet que al Raval s'instal·lessin tantes institucions religioses dedicades a la beneficència (la Casa de la Caritat o la Casa de la Misericòrdia en són exemples) era, segons la tesi de l'antropòleg Miquel Fernández, una forma de reclusió de la població “no desitjada”, com pidolaries i prostitutes. “L'higienisme servirà a aquesta implementació dels discursos i pràctiques sobre el control dels pobres. De fet, i com s'anirà veient, pràctiques així, com institucions o discursos sobre la gestió d'aquesta població, podrem dir que seran recurrents des d'aquest moment fins els nostres dies”, explica Fernández en *Matar al “Chino”* (2012).

### ***El naixement del Xino***

A finals de segle XIX el Raval era ja el barri obrer per excel·lència de Barcelona. Una zona altament densificada en el que començaven a destacar els locals d'oci i la diferenciació d'un Raval Nord i un Raval Sud. A *Historia y Leyenda del Barrio Chino* (1996) el periodista Paco Villar comenta que, al 1900, la zona entre el carrer Hospital i Drassanes “estava abarrotada de tota classe d'establiments d'esbarjo. Aquest ambient lúdic es tornava molt més aspre en la barriada de les Drassanes, catalogada ja aleshores com els baixos fons de Barcelona i més tard batejada amb l'apel·latiu de Barri Xino”.

Així va ser. El malnom del que era el barri de Drassanes o *Atarazanas*, va venir d'una ocurrència periodística. Al 1925, el periodista barceloní Paco Madrid va trobar semblances entre el *Chinatown* de San Francisco i Drassanes i va encunyar, en les seves cròniques sobre el barri portuari, el terme del “barri Xino” per referir-se al que ja eren els baixos fons de la ciutat. El Raval, en conjunt, s'anomenava segons la designació que rebia administrativament, el *Distrito V*.

La fama del Xino, però, transcendia dels carrers freqüentats per mariners, prostitutes, brivalls i personatges de poca moral. En el seu estudi, Sergi Martínez manté que al Distrito V hi havia el barri “obrer i polític” i el barri portuari, però que la imatge que va predominar a tot el districte va ser el d'aquest darrer, el Xino.

Al primer terç del segle XX, el Raval obrer era l'epicentre de la Barcelona revolucionària,

dels moviments llibertaris, del diari *Solidaridad Obrera*, del pistolerisme de la patronal i dels sindicats, dels atemptats anarquistes, de les vagues, de les revoltes... Era el barri dels històrics líders anarquistes Salvador Seguí, Andreu Nin i Buenaventura Durruti... On es van cremar convents i hi s'aixecaren barriacdes durant la Setmana Tràgica... Però al mateix temps, era el barri bohemi de Barcelona. I el Xino, era el lloc on la burgesia més romàntica anava a treure el cap per deixar anar els seus instints més bàsics. La llegenda del Xino la van popularitzar alguns escriptors francesos, com Francis Carco, Jean Genet i George Bataille i es va convertir en un dels viatges obligatoris per la generació d'artistes que van viure en la París dels anys 20.

Durant aquests anys, provinents del camp català i del sud-est peninsular, van arribar altres persones amb menys recursos, que no venien en busca d'aventura sinó de treball. La neutralitat d'Espanya durant la Primera Guerra Mundial va afavorir la indústria catalana, que necessitava més mà d'obra. Al 1930, la població del Districte V va arribar als 107.899 habitants, més de 1.000 habitants per hectàrea, el barri amb més densitat de població de Barcelona i dels més abarrotats d'Europa.

La conflictivitat social a Barcelona va seguir durant la Segona República i va ser un dels grans problemes, curiosament, dels governs d'esquerres tant de l'Estat espanyol com de Catalunya. La promulgació de la *Llei de Vagos i Maleantes* per part d'un diptutat del PSOE va ser la resposta republicana als desordres del carrer. Com assenyala l'antropòleg Miquel Fernández en els seus estudis sobre el Raval, el President Lluís Companys (que no només havia estat advocat de la CNT, sinó que entre els seus votants hi havia molts "cenetistes") va acollir aquesta norma "amb els braços oberts". Pressionat per la mitjana burgesia catalana, Companys, en declaracions en diferents diaris de l'època, va prometre prendre mesures contra els qui "negaven l'autoritat", tot garantint la "pau social" i evitar "el poder de les masses en la ciutat".

En el terreny urbanístic, es intentar impulsar l'anomenat Pla Macià des de una perspectiva liberal d'esquerres. Sota la direcció de Le Corbusier i amb el suport del GATCPAC (Grup d'Artistes i Tècnics Catalans per la Promoció de l'Arquitectura Contemporània), es va planejar, en altres coses, una intervenció d'esponjament i higienització al Raval. Amb voluntat de conservació tant arquitectònica com social, s'havien de demolir aquelles zones més degradades i substituir-les nous habitatges. Una proposta oposada a la històrica visió d'obrir grans espais oberts i amples avingudes.

L'esclat de la Guerra Civil va deixar en suspens el Pla Macià i, com explica la mateixa web municipal relativa a la història del Raval, "van ser les bombes de la Guerra Civil les que van fer els primers sanejaments urbanístics al sud del Raval". Les runes que van deixar els bombardejos serien l'excusa perfecta per recuperar la idea d'obrir una gran avinguda de dalt a baix del Raval. Per les autoritats franquistes, l'obertura de l'avinguda García Morato (actual avinguda de les Drassanes) fins el Carrer Nou de la Rambla era un principi per aniquilar definitivament el barri Xino, una zona perversa que no encaixava dins la ciutat d'ordre i moral que era la Barcelona de Porcioles.

Les noves onades migratòries de la postguerra, sobretot d'andalusos i murcians, van desbordar la capacitat de l'Estat franquista per dotar d'habitatge digne a la ciutat. Entre 1950 i 1975, Catalunya va tenir el major creixement demogràfic de la seva història, concentrat a l'àrea metropolitana de Barcelona. Durant els anys 40, la població nouvinguda a la ciutat comtal es concentrava en el casc antic, on hi havia habitatge barat, i en els barris de barraques de la perifèria.

A partir dels anys 50, però, es van començar a construir els polígons d'habitatges per classes populars a l'extraradi de la ciutat i va iniciar-se l'abandó de Ciutat Vella. La població del *Distrito V* es va reduir dràsticament. De passar de 105.122 habitants el 1960 a 48.326 l'any 1980. Tot i aquesta etapa de pèrdua de població, “el Raval continuava sent un barri de transició, és a dir, que acull a la nova immigració durant un temps mentre no trobaven residència”, assegura Sergi Martínez.

Malgrat els intents del franquisme rehabilitar socialment el barri (amb el tancament de prostíbuls o amb l'aplicació rigorosa de la *Ley de Vagos y Maleantes*), el Raval es va anar degradant. Aviat s'afegiria el problema de la droga, la greu crisi de 1973 i el canvi polític i social i el “gran nombre d'estrangers incontrolats que convulsionarà Ciutat Vella, explica Paco Villar a les seves cròniques del Raval: “el Raval la situació arribarà a ser molt tensa; allí, com sempre, es refugiarà un món marginal en el que tenia cabuda la delinqüència més lumpen de Barcelona”

Tanmateix, com destaca l'estudi de Martínez Rigol, el *Distrito V* es consolidava també com un barri de petits tallers i petits comerços “que va ser els que li van donar el caràcter de barri tradicional”. Hi havia, conclou el geògraf, una sèrie d'activitats econòmiques i de població no lligats amb la droga ni amb la prostitució que “no apareixien en cap dels informes ni descripcions que es feien sobre el *Distrito V*”. Per tant, la delinqüència i el sobredimensionament de les problemàtiques socials preparava el terreny a futures intervencions urbanístiques que promouen la substitució d'usos i/o component social.

### **Arriba la desintoxicació**

Amb el primer Ajuntament democràtic es recuperarien els intents de millorar el centre de la ciutat, d'integrar la ciutat vella amb la ciutat nova, recuperant les tesis regeneradores del GATCPAC republicà. Un dels antics regidors de Ciutat Vella del PSC, Xavier Casas, explicava en un article per la revista municipal d'urbanisme que la reforma es plantejava com una “política global” per abordar els problemes urbanístics, econòmics i socials del nucli històric.

Després d'una primera etapa marcada per la iniciativa veïnal (1976-1979), a principis dels anys 80 es comencen a projectar els PERI (Plans Especials de Reforma Interior) i es reforma el Pla General Metropolità de 1976, que encara preveia l'obertura de grans vials a Ciutat Vella. Casas concreta que “s'havia d'actuar de forma prioritària, i així s'està fent des de 1987, en la millora urbanística i en la qualitat de l'habitatge, en la millora de la mobilitat i les actuacions de benestar social, en la millora de les infraestructures, la dotació d'equipaments i la seguretat ciutadana i la promoció econòmica”. Tot això, sense perdre pel mig del procés als veïns – segons deien les institucions – de tota la vida. Per la qual cosa tota la operació contemplava el reallotjament dels afectats pels enderrocaments, o d'almenys una gran part.

A partir de 1988 s'entra en la fase d'execució del PERI. Per dur a terme els programes de sòl i habitatge es constitueix l'empresa de capital mixt PROCIVESA, controlada en una mica més del 60% per l'Ajuntament de Barcelona i la Diputació i, la resta, per entitats financeres, empresarials i de serveis. Les principals actuacions urbanístiques al Raval es centren en la construcció d'un nucli d'institucions culturals a la part nord del barri i en l'obertura d'espais a la part de sota del carrer Hospital. En tots aquests anys, en la zona que hi ha al voltant de la Plaça dels Àngels s'han instal·lat grans equipaments relacionats

amb la cultura i el coneixement com les facultats de la Universitat de Barcelona i de la Universitat Ramón Llull, el Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA), el CIDOB o el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB). A dia d'avui, i gràcies a l'efecte crida que han generat aquests equipaments, el Raval compta amb més de 300 entitats culturals.

D'altra banda, l'obra més destacada de la part sud ha estat l'obertura de la Rambla del Raval i tots els equipaments, places i habitatges nous construïts al seu voltant. La demolició de varies illes de cases on avui es troba la Rambla del Raval és va dur a terme en un context marcat per la pròxima celebració dels Jocs Olímpics a Barcelona, que impulsava al polítics a voler millorar la imatge de la ciutat, i amb el beneplàcit de l'AAVV del Raval, controlada aleshores (i encara avui dia) per Pepe García, un personatge molt proper als governs municipals del PSC. Com abans s'ha dit, els problemes de la droga també s'utilitzaven com excusa per exigir la intervenció. Els mitjans de comunicació, amb *La Vanguardia* al capdavant, van magnificar el problema, per exemple, amb titulars sensacionalistes com: "batalla campal pel control del tràfic de drogues".

Les primeres illes de cases derruïdes, les més pròximes a l'Avinguda de les Drassanes i al Carrer Sant Oleguer, han donat lloc al poliesportiu, la comissaria de Mossos, una residència d'estudiants, places i habitatges públics. Les obres del Pla Central del Raval (la futura Rambla) van començar al 1998 i es van inaugurar durant les festes de la Mercè de l'any 2000.

Entre 2003 i 2009 va ser el torn de l'enderroc de la coneguda com "Illa de la Rambla del Raval", on s'ha aixecat un polèmic hotel de luxe, les oficines on es troba la seu d'UGT (inclosa la secció dels Mossos d'Esquadra), un bloc d'habitatges protegits i les places de Salvador Seguí i de Manuel Vázquez-Montalbán. L'última etapa va concloure amb la inauguració de la Filmoteca de Catalunya el febrer de 2012, situada a la Plaça Salvador Seguí, davant del pintoresc carrer d'en Robador.

Com recull l'informe *Del Xino al Raval* (dirigit per Joan Subirats i elaborat pel CCCB), el total de les inversions directes de les Administracions Públiques entre 1988 i 2001 va ser de 1.215 milions d'euros. Una altra xifra que destaca aquest estudi és que en el període entre 1980 i 2002, a tota Ciutat Vella es van expropiar i enderrocar aproximadament uns 500 edificis. Dit d'una altra manera, 4.200 habitatges i 800 locals i 100.000 metres de sòl alliberat. A partir de 2004 es van construir a Ciutat Vella 3.100 habitatges de titularitat pública, dels quals 669 van ser venuts als afectats per a la remodelació urbanística i 2.418 habitatges es troben en règim de lloguer. D'aquests 1.118 pertanyen al Patronat Municipal de l'Habitatge, 816 a l'Agència de l'habitatge de Catalunya i 484 a Foment de Ciutat Vella, l'empresa mixta successora de Procivesa.

La magnitud de la reforma urbanística de Ciutat Vella, i del Raval concretament, s'observen amb facilitat a peu de carrer, en l'arquitectura i morfologia dels carrers i les cases. Però durant el rentat de cara del barri, l'onada migratòria de persones de diferents racons del món, sobretot d'Àsia, ha retrobat el barri amb la seva condició històrica de barri refugi per als nouvinguts. Tot plegat està produïnt que s'esborri el mite del Xino i dels seus personatges, i que només en quedi la melancolia en les obres de Maruja Torres, Terenci Moix o Manuel Vázquez Montalbán.

## **CAPITOL 2. EL TERRENY DELS CONFLICTES**

### ***Del Raval dels moderns...***

Deixant de banda la “mort” del Xino, les conseqüències socials i econòmiques de les reformes urbanístiques del Raval han estat brutals. Especialment a causa dels projectes de grans equipaments culturals ubicats a la part nord del barri. Tal com sempre han explicat les administracions públiques, la urbanista i arquitecta Zaida Muxí comenta que aquesta intervenció cercava “posar en el mapa aquest barri, un barri estigmatitzat, per a que la gent anés a visitar-lo”. I aviat la fisonomia del barri comença a canviar.

La tesi del professor de la UB i geògraf Sergi Martínez Rigol constata que a l'any 2000 existia un procés de gentrificació al Raval en un estadi inicial. En una entrevista, Martínez Rigol reconeix que va detectar que “hi havia un grup de població amb capital cultural però sense capital econòmic que d'alguna forma podien ser considerats els pioners en aquest procés”. El seu rol principal, explica el professor de la UB, “era canviar la imatge del barri que fins abans havia estat caracteritzat pel *cliché* del barri Xino, dels baixos fons de la ciutat”. A aquests pobladors se'ls etiqueta popularment com *moderns*, bohemis, artistes, *guays*, alternatius...

Però, què vol dir exactament gentrificació? “És un procés social urbà que es dona bàsicament en àrees degradades de les ciutats. Aquest canvi social implica la substitució de la població amb pocs recursos i grups socials dèbils, per altres grups socials amb major capital econòmic i cultural”, explica Sergi Martínez. Zaida Muxí ho matisa: “Gentrificació és un terme propi del món anglosaxó, de ciutats uniformes socialment. Però en les ciutats llatines, molt més mestisses, és complicat usar-lo, tot i que és evident que hi ha processos d'expulsió per transformacions urbanes”.

Segons les investigacions de Martínez Rigol, hi ha una sèrie de raons que han produït aquest procés de gentrificació en bona part del barri. En primer lloc, creu que les expulsions directes originades pel PERI en siguin responsables, ja que “es va mantenir la filosofia de mantenir al barri tots aquells afectats pels processos d'expropiació”. Ara bé, això no descarta que “el procés de gentrificació ha tingut l'impuls principal a partir de l'acció urbanística de l'administració local”. Per una banda, la millora i reforma de l'espai públic, els nous equipaments i la rehabilitació d'habitatges privats han suposat una revalorització del sòl, la qual cosa s'ha traduït en un augment de les pressions sobre aquella població amb menys recursos i, per tant, un procés d'expulsió directa que l'administració no podia controlar (però potser sí preveure). I per l'altra, els efectes multiplicadors dels equipaments culturals han atret l'arribada de noves activitats econòmiques i nous pobladors de classe mitjana.

El contingent de “gentrificadors”, però, no ha estat quantificat censalment. En *El retorn al centre de la ciutat*, Martínez Rigol aporta un exhaustiu estudi estadístic de la població del barri entre 1991 i 1996 per demostrar que aquest procés es trobava en un estadi inicial i que avui dia s'ha estabilitzat en un part del barri. Analitza, segons les diferents barriades, els moviments migratoris, les activitats econòmiques i la composició social dels veïns (edat, categoria professional, formació...).

Per exemple, pel que fa al nivell d'estudis superiors dels habitants del barri. Les dades del Padró d'habitants mostren que al 1981 (abans de les reformes urbanístiques), el percentatge de veïns amb estudis universitaris era només del 4,32 per cent, mentre que

al 2001 era ja del 12,18 i al 2012 va arribar fins el 19,7. Tot i així, el Raval sempre s'ha mantingut per sota de la mitjana de la ciutat, que actualment es troba en torn el 26 per cent, 10 punts més que al 1981. Sergi Martínez adverteix que aquest augment de població amb formació universitària al Raval es podria donar o bé “perquè els residents han aconseguit tenir un títol, o bé per la que gent que ha arribat de fora”.

Altres dades, com els moviments migratoris, també són claus per entendre el fenomen. Malgrat que Ciutat Vella tenia un saldo migratori negatiu des dels anys seixanta, entre 1991 i 1996, just quan les actuacions urbanístiques es troben en el moment més àlgid, es registra una major mobilitat al districte que en altres èpoques, marcada per un emigració molt més alta (més de 30.000 persones) i un repunt en la immigració en uns anys on encara la presència d'estrangers no era gaire significativa. Aquestes dades, matisades amb altres variables, dibuixen en un mapa del Raval certes zones on la gentrificació començava a ser un fet: Tallers, Àngels, Carme, Boqueria, Sant Agustí Nou i Liceu. Just les zones on avui hi ha més trànsit d'estudiants, gent jove i bohemis, a més dels establiments més moderns de la ciutat.

Al Raval, però, convergeixen altres processos socials que en certa manera també camuflen o aturen el procés de gentrificació. Per una banda l'envelliment de la població de “tota la vida”, els que van néixer al barri o van arribar durant les onades migratòries del franquisme. És el col·lectiu que més població ha perdut i que avui dia més ràpid disminueix. També és el que més ha patit els efectes de la rehabilitació, ja sigui per les expropiacions o per les expulsions indirectes produïdes per la revalorització d'algunes zones (“mòbbing”). Una dada: al 2011, el 33,4% de les persones del Raval de més de 65 anys vivien soles, al conjunt de Barcelona, la taxa era del 25,7%.

### **... al Ravalistán**

La immigració estrangera és l'altre procés que s'ha donat amb força al Raval i que no es va preveure a l'hora de planejar la reforma del barri. Entre 1991 i 2013, la població nascuda a l'estranger va passar de representar només el 5,7% a quasi la meitat del barri. Barcelona, en canvi, els estrangers representen una cinquena part dels habitants. El Raval és, doncs, el barri amb més barreja ètnica de la ciutat. Estadísticament, el major grup d'immigrants al Raval són els de procedència europea. Representen un 59% dels estrangers, d'entre els quals, els més nombrosos són els italians. Però si atenem només a nacionalitats, el grup més gran són naturals del Pakistan (12%), de Filipines (8,9%) i de Bangla Desh (5%).

Aquesta entrada d'immigrants, generalment homes de mitjana edat amb molts pocs recursos, ha contribuït a ralentitzar la inversió immobiliària que estava realitzant el capital privat després de les grans intervencions públiques. Segons l'estudi del CCCB *Del Xino al Raval* (2004), “el barri recupera molts llocs per viure que havien anat quedant arraconats en anys anteriors i es tornen a donar situacions que semblaven definitivament superades després dels anys d'alta densitat del barri. Així tornen a entrar al mercat infrahabitatges abandonats o marginats, retrobem situacions d'amuntegament als habitatges”. L'informe parla també d'un risc que el barri “es tanqui en si mateix i es generi fronteres entre el barri i el seu entorn, que es torni en gueto i es reforci la seva marginalitat i estigmatització”.

Parlar de gueto avui dia seria inexacte, ja que el principal requisit dels guetos és que tota la seva població sigui homogènia, i el Raval és qualsevol cosa menys homogeni. En tot

cas, Pedralbes seria el més semblant a un gueto. És cert, però (i el passejant ho pot advertir sense necessitat de tenir prejudicis), que a determinats carrers del Raval la presència de cultures asiàtiques és dominant i determina els usos comercials i de l'espai públic d'aquella zona.

Hi ha la percepció que la zona on viuen la majoria dels immigrants és la zona més pròxima al port, la part sud, l'antic Xino. Aquesta "divisió" del barri es tendeix a representar-se en la separació Raval Nord i Raval Sud, a partir de la clàssica frontera imaginària del carrer Hospital. Però el professor de geografia de la UB, Sergi Martínez, creu que a peu carrer la "realitat del Raval és més complexa que un nord i sud, hi ha molts barris dins d'aquest barri".

Caminant pel eixos comercials del sud, com el carrer Sant Pau, Sant Antoni Abad, Nou de la Rambla o la Rambla del Raval, trobem multitud d'establiments regentats per membres d'aquestes comunitats: els marroquins amb les seves carnisseries *halal*, els filipins i xinesos amb les perruqueries i centres d'estètica, els pakistanesos amb els *badulakes* i *döners kebab*, els indis amb les botigues de telefonia i electrònica... Però també pels carrers on s'hi estableixen els locals de moda, com Joaquim Costa, Carme o Ferlandina.

Aquest paisatge s'ha fet ja habitual en l'imaginari col·lectiu dels barcelonins, fins al punt que ja han sortit malnoms com el de "*Ravalistán*". La visió del "barri dels immigrants" ha contribuït a aprofundir en l'estigmatització del Raval. Mercè Homs, regidora de Ciutat Vella per Convergència i Unió, respon a aquests prejudicis dient que el Raval, és un barri "acollidor" i "generós" i creu que "és una aportació internacional espectacular que ens ha de permetre ser cosmopolites". Tanmateix, Homs afegeix que "evidentment s'ha de fer una inversió perquè aquesta gent s'integri i al final tots acabem parlant de catalans i barcelonins".

### ***Les altres cares del Raval***

Tot i els efectes positius que se'n destaquen d'aquest Raval de classes mitjanes i multiètnic, segueix sent en conjunt un barri humil i de classes populars. En 2011, la renda familiar disponible per habitant del barri, prenent de referència la mitjana de Barcelona com a valor 100, es situava en 64,2 i al conjunt de Ciutat Vella en 77, mentre la taxa d'atur del districte era del 17,2% (13,6% de mitjana a la ciutat). Com s'ha dit, el Raval continua sent el barri amb més densitat de població de Barcelona. En poc més d'un kilòmetre quadrat viuen 49.844 persones. L'eixam de cases destarotades de fa cent anys avui s'han convertit en pisos pastera. En un terç de les llars del barri hi viuen més de 6 persones (la mitjana de Barcelona és del 10%), en molts d'aquestes, tots els residents són adults.

Malgrat el rentat de cara, el Raval segueix sent el Raval, i les condicions socioeconòmiques per la major part dels seus habitants, vinguin d'on vinguin, són encara hostils. L'arquitecta i urbanista Zaida Muxí (especialitzada en temes d'espai públic, gènere i habitatge) considera que no hi ha perill de "gentrificació" al Raval, el que hi ha és "risc de marginalització". I dubta que els efectes de la intervenció cultural puguin "arribar a la població que no arriba a final de mes".

La pobresa, quan no s'amaga en els carrerons, passa desapercebuda davant dels ulls de la multitud. Els turistes que visiten Ciutat Vella només coneixen l'altra cara del districte quan es perden del recorregut marcat per l'administració. En altres ocasions, aquesta pobresa passa desapercebuda fins i tot en els llocs més visibles. En seure als jardins de

Rubió i Lluch, a l'antic Hospital de la Santa Creu, qui s'hi vulgui fixar, veure que aquella és la zona on passen el dia molts indigents del Raval. Per la nit, els que no tenen on dormir, ho fan en qualsevol caixer o cantonada. Els bancs han desaparegut de les places en pro del civisme i han estat substituïts per ridícules cadires. Adentrar-se en el carrer d'en Robador, ens descobreix el Raval més sòrdid. És un bocí del barri Xino, de fet. Postals que de no són freqüents de veure als voltants del MACBA, a la zona *cool* del barri,

I per la nit tot el Raval reviscola. L'oferta d'oci satisfà a tots els gustos. Des de els locals més *chic*, als tuguris més foscos; des dels bars més alternatius i *underground*, a les grans cerveseries per a joves erasmus. Als llocs més freqüentats pel noctambulisme, com la Rambla del Raval, els llauners i venedors de menjar ambulant pakistanesos fan l'agost. I un cop més, els que no coneixen el Raval es guardaran de aventurar-se per carrerons foscos.

Els tòpics solen ser petites realitats exagerades i convertides en regla general. Al Raval el precedeix la seva fama i ha estat senzill penjar-li tot tipus de *clichés*. El que sembla més exacte, paradoxalment, és definir el Raval amb inexactitud: mestís, cosmopolita, canalla, bohemí, multicultural, humil, solidari... El Portaveu del grup municipal d'Iniciativa per Catalunya Verds a l'Ajuntament de Barcelona, Ricard Gomà, opina que “no hi ha elements objectius que permetin estigmatitzar al Raval. En tot cas l'estigmatització és ideològica. Segueixen havent-hi interessos econòmics que voldrien convertir en un espai terciaritzat i gentrificat, però per ara no ho han aconseguit”. La regidora del districte de Ciutat Vella, Mercè Homs, també rebutja la estigmatització del Raval. Explica que la imatge del Xino “ja no hi és”, i que si hi és, “nosaltres som els encarregats de combatre-la”. “El que volem és donar a conèixer i potenciar un altre Raval, el cultural, per a que la gent vingui a conèixer el barri des d'una altra perspectiva”, diu Homs.

Seguint la idea dels anys 80 de convertir el Raval en un barri de museus i d'institucions culturals, l'Ajuntament de Barcelona ha creat la marca “Raval Cultural”. Mercè Homs explica que “el Raval Cultural no ens l'hem inventat, existeix. Només li hem posat el cognom i l'hem elevat a marca institucional”. El document oficial *Mesura de Govern Raval Cultural* manifesta que la voluntat de la iniciativa és “potenciar l'acció conjunta i transversal de la molta activitat relacionada amb la cultura de la qual el barri ja gaudeix”. Per Homs, és “posar de relleu un Raval que no és conegut pels mitjans de comunicació i per la gent que no trepitja el barri”.

És, doncs, una resposta per combatre l'estigmatització del Raval i d'atreure a nous visitants. “S'intenta que el discurs del Raval Cultural es vegi com la imatge del barri” comenta el geògraf Sergi Martínez. Es pretén “que la gent es tregui la imatge de l'àrea prohibida i comencin a incorporar el Raval en els seus mapes mentals”, conclou el professor.

Una iniciativa que com a objectiu final, segons els documents oficials, de millorar la qualitat de vida de la gent. “Reverteix positivament en la qualitat de vida dels veïns; els carrers estan més nets, es genera una activitat comercial favorable, amb un comerç de proximitat, modern...” explica la regidora Homs.

### **CAPITOL 3. EL CONFLICTE SOBRE EL TERRENY**

#### ***La resposta policial***

Un altre dels propòsits de l'actual equip de govern municipal per millorar la imatge Raval era combatre la inseguretat, el que ha estat sempre l'objectiu de quants regidors han passat pel districte 1. La regidora de Ciutat Vella, Mercè Homs es va marcar com a primera condició que “qualsevol veí del Raval ha de poder entrar i sortir de casa seva amb tota la tranquil·litat del món”. “Això contribueix a l'orgull de pertinença al Raval perquè ets sents més segur”, assegura Homs.

Entre 2008 i 2012, segons dades de les enquestes que realitza l'Ajuntament, el nombre de barcelonins que diu haver estat víctima d'un fet delictiu (generalment furts) va augmentar. Entre 2008 i 2012, els veïns de Ciutat Vella que havien reconegut haver patit algun tipus de fet delictiu van passar de ser d'una quarta part del total a un terç. Els fets delictius més comuns són els robatoris de bossa o cartera (4,5% dels casos) i els seus respectius intents (3,5%). Els altres fets més comuns tenen a veure amb robatoris en vehicles, atracaments o intents d'atracament i furts de telèfons mòbils.

Per la seva part, la regidora de Ciutat Vella confirma que al districte s'ha “intensificat” les intervencions policials, i d'altres àmbits, molt més que en altres indrets que “potser no ho requerien tant”. Homs avança una “tendència permanent a la baixa” que amb les estadístiques disponibles al públic no ha estat possible contrastar: “La mitjana de reducció de furts a Barcelona és d'un 5%, al Raval és d'un 21%”.

En tot cas, i tot que el nombre de persones que reconeix haver estat víctima d'un delictu augmenta, el nombre d'habitants del districte que han presentat denúncies ha disminuït entre 2008 i 2012. A Ciutat Vella és va passar d'un 36,5% a un 21,6%. La mateixa enquesta mostra un lleuger augment de la valoració dels ciutadans al nivell de seguretat de Ciutat Vella. L'any 2011 tenia una nota de 4,8 sobre 10 i l'any passat arribava al 5,2. Al global de la ciutat, la nota és un 6,2.

L'estratègia d'acció policial de l'Ajuntament de Xavier Trias passa per la col·laboració de la Guàrdia Urbana i els Mossos d'Esquadra. El 2012 es van realitzar 2.641 operatius conjunts entre les dues policies, mentre que al 2010 se'n havien fet poc més de 2.000. També, com explica Mercè Homs, s'ha apostat per la col·laboració amb persones dins de les entitats i associacions veïnals i comercials: “tenen un contacte permanent amb referents veïnals, comercials i d'entitats, que són els que estan 24 hores al seu comerç, al carrer... al menor repunt d'alguna cosa que ells vegin, poden trucar al seu guàrdia del barri”. El nombre d'aquest tipus de contactes ha passat de 3,4 per cada 1.000 habitants (2008) a 7,5 (2012). En definitiva, per la regidora del districte es tracta de “ser molt pesat, de fer la vida impossible als lladres”. “Estem tot el dia al darrere. Tenim secreta, tenim agents en bicicleta, el contactes... a un lladre no li surt a compte venir a Ciutat Vella”, argumenta Mercè Homs.

#### ***Danys col·laterals de l'ordenança de civisme***

Moltes veus crítiques del Raval, però, critiquen aquest augment de la presència policial al Raval juntament amb l'aplicació de l'ordenança de civisme de 2006. Associacions com SOS Racisme, El Lokal, l'Assemblea del Raval, el Front d'Alliberament LGTB o col·lectius

de treballadores sexuals denuncien una excessiva pressió policial sobre persones amb risc d'exclusió social. Paral·lelament també hi ha un moviment veïnal que sí reclama més seguretat als carrers. Moltes d'aquestes persones penjen pancartes al seus balcons amb el lema "Volem un Barri Digne".

El representant de l'Associació cultural El Lokal (una entitat llibertària amb més de 25 anys d'història al barri), Iñaki García, creu que aquests veïns tenen una reacció que "s'entén", perquè es queixen "del soroll, la delinqüència, la prostitució". "Però opten per la resposta més simple i que obre la porta a coses que no són desitjables, culpar a l'últim que ha arribat", comenta García, i afegeix: "són realitats que no es poden simplificar, que són molt complexes i difícils".

Aquestes veus crítiques, com la del regidor d'ICV Ricard Gomà, assenyalen l'ordenança de civisme permet que es produeixin situacions injustes sobre col·lectius vulnerables i "una pressió policial brutal" sobre aquestes persones. Gomà es refereix, per exemple, als sense sostre. Als quals se'ls pot multar amb 200 i 500 euros per ocupar la via pública i fer un ús "inapropiat" dels bancs. Segons la Xarxa d'Atenció a Persones sense Llar, a Barcelona hi ha prop de 3.000 persones sense sostre, quasi el doble que al 2008. 870 dormen directament al carrer, 600 en assentaments irregulars i la resta depèn dels recursos privats i públics per passar la nit.

L'ordenança de civisme, aprovada el 2006 amb els vots del PSC, CiU, ERC, PP i el vot en contra d'ICV, tenia com objecte "preservar l'espai públic com a lloc de convivència i civisme, on totes les persones hi puguin desenvolupar en llibertat les seves activitats de lliure circulació, d'oci, de trobada, i esbarjo, amb ple respecte a la dignitat i als drets dels altres i a la pluralitat d'expressions i de formes de vida diverses existents a Barcelona", segons desenvolupa el preàmbul del text. Alguns dels comportaments que sanciona tenen a veure amb la col·locació de cartells, beure i orinar al carrer. També prohibeix, per exemple, els trilers i oferir serveis sexuals al carrer. La regidora de Ciutat Vella, Mercè Homs, reconeix que moltes de les multes que es posen tenen a veure amb l'ordenança. De fet, en aquest districte, al 2012, per cada 100 habitants es van produir 58,1 infraccions en l'ordenança (la mitja de la ciutat era de 7,4 cada 100 habitants). Al passat febrer, la Síndica de Barcelona, Maria Assumpció Vilà, va demanar canviar l'ordenança de civisme per "abusiva" i per "atemptar contra el drets constitucionals".

Iñaki García, de El Lokal, entén aquesta normativa com "part d'una ofensiva per normalitzar i ordenar espais conflictius". García denuncia que "són normes que no s'apliquen igual per tothom" i posa l'exemple dels partits de futbol, quan als aficionats de l'equip visitant se'ls permet beure i emborratxar-se al carrer. El govern de Xavier Trias va modificar l'ordenança al juliol de 2012 i, entre altres coses, va introduir la prohibició total de la prostitució al carrer i va obrir un nou front amb les treballadores sexuals, les quals es podien enfrontar a multes de fins a 750 euros per oferir serveis sexuals al carrer o de fins a 3.000 per mantenir relacions sexuals en la via pública. Els clients, a més, podien assumir sancions de fins a 1.200 euros per sol·licitar aquests serveis.

El treball sexual, però, ha estat sempre present a Ciutat Vella. El tancament dels bordells durant el franquisme no va fer desaparèixer el treball sexual, només el va llençar al carrer o, en el millor dels casos, el va allotjar en pensions i pisos de mala mort (*meublés*). En general, les condicions de treball d'aquestes dones són molt precàries (no compten amb les mínimes precaucions higièniques, a banda del preservatiu) i sovint estan sota el control de màfies i proxenetes.

El major aparador de prostitució és la Rambla, on de nit es concentren grups de subsaharianes que sovint assalten als possibles clients i, fins i tot, els hi prenen les carteres. Ara la policia patrulla amunt i avall durant tota la nit per mantenir-les allunyades. Algunes exerceixen en pisos i altres ho fan, en els carrerons més foscos del Raval o del Gòtic. L'altre punt important és la Plaça Salvador Seguí i el carrer d'en Robador. En aquesta zona és quasi l'única de Ciutat Vella on es fa el carrer de nit i de dia, exposades a totes hores a la mirada de càmeres de vigilància i a la presència eterna de patrulles de la Guàrdia Urbana i els Mossos d'Esquadra.

En una entrevista realitzada per la revista alternativa Masala a un grup de treballadores sexuals de Robador al març de 2013, aquestes denunciaven un tracte vexatori per part dels policies. Una d'elles explicava que, mentre entrava en un bar, un policia la va multar perquè "li va cridar l'atenció que anés vestida de vermell". També constataren l'augment de presència policial al carrer: "al principi venien de quatre a sis policies, ara hi ha dies que en són deu o dotze agents de la Guàrdia Urbana". Mercè Homs, la regidora del districte, explica que aquesta zona és de les "més importants per nosaltres". "Ens reunim en una taula ciutadana on hi ha veïns, comerciants i representants de la Filmoteca; ells són els primers en demanar que traiem allò que no ha d'haver en aquest carrer i aquells entorns".

Es per això que les treballadores sexuals demanen que es legalitzin els *meublés*, ara prohibits pel Pla d'Usos. Durant l'etapa d'Itziar González com a regidora de Ciutat Vella la publicació d'unes fotos d'unes treballadores sexuals fent serveis a uns clients al mercat de la Boqueria (de matinada, lògicament) va desfermar la polèmica entorn la prostitució. L'Ajuntament va proposar, aleshores, obrir *meublés* per tal d'allunyar aquestes imatges dels carrers del centre. Ara, però, és una pràctica il·legal i perseguida. A Robador, on cada tant un cotxe patrulla travessa el carrer lentament, passa sovint. Moltes treballadores sexuals fan la seva feina en els pisos que hi ha a sobre d'alguns bars talment com si fossin *meublés*. La regidora Mercè Homs és ferma en aquest aspecte: "fan una activitat il·legal i nosaltres anem allà i ho tanquem".

Des de l'Associació Cultural El Lokal, reconeixen que el barri és conflictiu i hi ha problemes. El que denuncia el seu portaveu, Iñaki García, és el model d'actuació policial: "és com posar-hi llenya al foc". García assenyala que molta gent es queixa "d'un tracte que no és el correcte i d'actituds que s'han anat assumint com normals quan no ho són". Per exemple, en el fet "quotidià de demanar la documentació".

En aquest cas, són els immigrants en situació irregular els que pateixen aquesta "pressió". Ricard Gomà, portaveu d'ICV a l'Ajuntament, creu que la mateixa ordenança de civisme i el reglament d'estrangeria situen a la població nouvinguda sense papers en "una situació molt vulnerable". Per una banda, es troben els que coneguts com *manteros*. Normalment, joves subsaharians que venen de productes d'imitació de forma il·legal en les zones més transitades de Ciutat Vella. L'ordenança de civisme sanciona la venda ambulant amb multes de 500 euros. L'ONG SOS Racisme va engegar en 2008 una campanya contra la "criminalització" d'aquests col·lectius. I a l'informe sobre l'estat del racisme a Catalunya de l'any 2012, SOS Racisme, recollia alguns episodis d'abusos policials. Com el cas d'un venedor de Top manta que es trobava al Moll de Fusta i, en fugir de la Guàrdia Urbana, va ser atropellat per la motocicleta de l'agent. El cas va ser assumit per SOS Racisme i es va presentar una denúncia.

Per altra banda, es donen casos d'identificacions amb component discriminatori per part

de la Policia Nacional, el cos encarregat de les competències d'estrangeria, segons denuncia l'ONG. L'abril passat SOS Racisme va fer públic un comunicat on denunciaven l'ús de perfils ètnics per part de la policia, inclús amb persones amb situació regularitzada: "hem detectat que la identificació de persones d'origen immigrant és l'inici de molts casos d'abusos per part dels cossos de la policia. I per altra banda, fomenten i difonen el racisme social, doncs criminalitzen aquestes persones. Són moltes les raons per posar fre a aquesta acció il·legal".

Molts d'aquests casos de discriminació no s'arriben a denunciar, però. Laia Serra, advocada de l'Associació Catalana de Drets Humans i representant de l'acusació popular al cas Benítez, explica que molts dels afectats no denuncien perquè "no tenen prou recursos ni temps per enfrontar-se a un procediment o perquè tenen antecedents o es troben situació irregular". "La policia – explica Laia Serra – adapta el seu procediment segons la gent que tenen al davant, no tracten igual a una prostituta nigeriana que al meu pare".

### **Totes les mirades sobre els Mossos**

Tal com s'ha introduït en les primeres línies d'aquest reportatge, la mort de Juan Andrés Benítez després de ser reduït pels Mossos d'Esquadra al carrer Aurora va treure al carrer a molts veïns del Raval per mostra el seu rebuig a pràctiques policials que entenen com abusives i violentes. Publicacions del barri com Masala o El Periódico del Raval reflexen aquestes preocupacions en les seves pàgines i parlen directament de "pressió" i "brutalitat" policial. El 14 de març passat, *Masala* publicava un article titulat "*Los nombres de Juan Andrés*", on es relacionava la mort del veí del carrer Aurora amb un context generalitzat de pressió policial "organitzada". Segons aquest diari, un fet que es veu en actuacions com les batudes que "confonen delinqüència amb estrangeria i prostitució" o en les inspeccions nocturnes en determinats locals de tipus alternatiu.

A Ciutat Vella són rutinàries les batudes en bars i locals nocturns. Tal com s'anomena en argot dels Mossos, els "operatius policials" en l'àmbit de la nit formen part del Pla Operatiu Específic d'Oci Nocturn per prevenir delictes i faltes relacionades amb el tràfic de drogues o les infraccions a l'ordenança de civisme. La nit del 28 al 29 de juny de l'any passat el carrer d'en Robador va viure una batuda policial de dimensions de pel·lícula. Entre les tres i la quatre de la matinada entren en escena uns sis o set furgons de la Brigada Mòbil dels Mossos d'Esquadra. Vint policies amb el rostre tapat irrompen, primer, a La Bata de Boatiné, un local d'ambient gay, i després un altre dispositiu de les mateixes característiques entra, porra en mà, al bar Robadors 23, just al costat de la Bata.

Segons el comunicat dels Mossos, l'operació (que es va dur a terme en quatre locals més del Raval) es salda amb 11 detinguts, 64 denúncies per infraccions de l'ordenança de civisme i cap incidència. Entre els arrestats, 7 ho són per tinença d'estupefaents i 1 per possessió d'arma blanca. Un èxit.

Però el relat canvia segons qui l'explica. La crònica de La Directa signada pel periodista Jesús Rodríguez recull el testimoni de persones que explicaven que els agents colpejaven a qui no obeïa les seves consignes. De fet, un dels músics del bar Robadors 23, va arribar a presentar una denúncia contra els Mossos perquè assegurava haver rebut una pallissa i haver estat humiliat per part dels agents.

A més, la batuda del carrer d'en Robador va tenir un component simbòlic que els agents

no van calcular. El 28 de juny es celebra el dia l'Alliberament Gai perquè, precisament, en un 28 de juny de 1969, la policia va assaltar un local d'ambient al *Greenwich Village* de Nova York. Curiosament, 44 anys després la Bata de Boatiné de Barcelona s'estava celebrant aquesta diada sense saber que la festa acabaria amb la recreació històrica dels fets. Malgrat l'episodi, Mercè Homs, que sol tenir coneixement previ d'aquests dispositius, defensa que es facin tantes "actuacions com calguin, però que es facin ben fetes".

Un cas semblant al del músic agredit al bar Robadors 23 és el del periodista Bertran Cazorla. Només uns dies abans dels fets al carrer d'en Robador, el jove periodista va ser detingut just al davant de la comissaria de Nou de la Rambla quan observa uns agents practicant una detenció a un llauner. Tot just quan anava a ser posat en llibertat, Cazorla va demanar la identificació d'un dels agents i aleshores, segons ell mateix, el policia el va agredir llançant-lo a terra i, a continuació, va rebre una pallissa per part de quatre mossos. El periodista va denunciar els fets i tres agents han estat imputats per delictes contra la integritat moral i falta de lesions.

Casos com el Bertran Cazorla i similars, són contestats des de els Mossos d'Esquadra justificant l'actuació per resistència a l'autoritat, insults o agressions contra els agents. Però el cert és que a la comissaria del carrer Nou de la Rambla, on hi ha 278 agents adscrits, els casos per abusos d'autoritat s'acumulen. L'ABP (Àrea Policial Bàsica) de Ciutat Vella és assenyalada per molts sectors del barri com un problema. Als deu agents imputats pel cas Benítez i als altres tres pel cas Cazorla, se li sumen dos Mossos més imputats per colpejar a un motorista que circulava sense carnet. A més, el departament d'Interior va obrir un expedient disciplinari a un dels mossos imputats per agredir a Bertran Cazorla per penjar un vídeo al seva pàgina de *Facebook* on feia apologia de la tortura.

Dins el cos de Mossos d'Esquadra el corporativisme és molt elevat i els sindicats defensen sense cap mena de fractura totes les actuacions polèmiques dels seus companys, incloses les que acaben al tribunals. Tant és així, que durant el Dia de les Esquadres d'enguany, els sindicats van convocar una manifestació per protestar contra les retallades però també per fer explícit el suport als seus companys del Raval amb el lema "tots som Ciutat Vella". En reportatge publicat a l'Anuari Mèdia.cat dels silencis mediàtics de 2013, el periodista Víctor Saura feia públic un fragment d'un article escrit per un oficial anònim dels Mossos d'Esquadra on feia autocrítica de l'actuació en la mort de Juan Andrés Benítez. L'escrit no va veure la llum perquè, segons explica Saura, l'entorn de l'oficial el va frenar. Un cas que exemplifica la "cultura del tancament de files".

En el cas de Benítez, el suport per part dels sindicats va ser absolut des del primer moment i no es va posar en dubte que l'actuació havia estat reglamentària. En canvi, la conselleria va trigar un mes a donar una resposta. I com era d'esperar, va ser de confiança en els agents. El conseller Ramón Espadaler va dir que s'havien respectat els protocols i que no hi havien proves d'abusos per part dels policies. Només una setmana després els vuit mossos responsables. La següent reacció de la conselleria arribaria encara més tard. A principis d'aquest any, i sense fer gaire soroll, va ser rellevat l'intendent cap de la comissaria de Ciutat Vella, Enric García Doñate i substituït per Joaquín Bayarri. Finalment, com ja se sap, al maig passat va dimitir el secretari general dels Mossos d'Esquadra, Manel Prat, i ha estat substituït per Albert Batlle.

La resposta "burocràtica" d'Interior i "el fet no de posar en dubte si el protocol va ser el correcte" és el que més ha ofès al barri, segons Iñaki García, responsable de l'Associació Cultural El Lokal. Les manifestacions en motiu de la mort de Juan Andrés Benítez van unir

a persones del barri que normalment no és barregen, “una cosa que no havia passat mai”, puntualitza Iñaki Garcia. S’hi van poder veure prostitutes amb pakistanesos, ravalencs de “tota la vida” amb joves bohemis del carrer Tallers. En el lloc on va morir Benítez, davant del número 16 del carrer Aurora, un llarg mural pintant en nom de tots el veïns del Raval que recorda que el barri segueix atent a qualsevol senyal d’abús policial.

## Capítol 4. EL RAVAL QUE ENS ESPERA

### ***Voltors sobre el Raval***

Els mecanismes de control de l'espai públic han remenat el rusc d'abelles que a vegades pot ser el Raval, un espai de poc més d'un quilòmetre quadrat ple de contradiccions socials. El manteniment de l'estil de vida i l'arrelament dels diferents grups del barri, tots ells vivint junts però no revolts, genera tensions. Però sobretot, les genera amb els qui ostenten l'hegemonia econòmica i la capacitat de decisió. Malgrat que molts cops la corda és tensa fins trencar-se, el barri fa la seva dia amb normalitat i, en conjunt, és un barri tranquil. És encara un espai residencial, amb zones diferenciades i una diversitat d'usos i gents que fan que el Raval atrapi al foraster. Molt diferent encara del que són el Gòtic (parc temàtic) o la Ribera (gentrificat).

La imatge institucional del Raval Cultural, tot i la seva voluntat d'englobar tot el barri, de moment sembla que només aconsegueix identificar-se amb un tipus de Raval. Els altres Ravals, segueixen el seu camí com un desafiament als plans polítics. Un dels motius pels quals es va aturar la penetració de les noves classes mitjanes portadores de l'estendard del Raval Cultural va ser la sobtada onada migratòria de principis de segle XXI. L'efecte més immediat va ser l'aturada de les rehabilitacions del parc residencial del moltes zones del Raval, segons el professor de geografia de la UB, Sergi Martínez, ja que els immigrants ja pagaven pels habitatges en mal estat.

Per tant, aquelles actuacions urbanístiques del Raval, malgrat l'anunci de real·lotjament per tot els expropiats (inclosos llogaters), acabava suposant a la llarga un risc d'expulsió indirecte per aquells arrendataris. La millora urbanística, la rehabilitació o els nous usos d'una zona adjacent a un habitatge, suposa inevitablement la revalorització d'aquest. "Era una ganga pels propietaris, els immobles passaven de valer 2 a valdre'n 20", explica l'urbanista Zaida Muxí.

Aquesta situació va obrir les portes al *mobbing* immobiliari per part del capital privat. El *boom* del totxo va atreure inversors de tot tipus, inclosos els de menys escrúpols disposats a especular i treure benefici ràpid. El principal escull d'aquests tipus d'inversors quan compraven un immoble que potencialment podia valdre més, eren els contractes de lloguer indefinits dels arrendataris tradicionals que pagaven segons els preus d'abans de les revaloritzacions del sòl. Així, enlloc de rehabilitar l'edifici per a millorar la qualitat de vida dels inquilins, amb el *mobbing* es provoca que els veïns marxïn de les seves cases a patir de l'abandó voluntari dels edificis per tal de declarar l'immoble en ruïnes o la tallada de la llum i l'aigua, entre algunes de les formes de pressionar-los. A Ciutat Vella, l'any 2004 se'n coneixien 172 casos i, tot i que es va crear la figura del Fiscal Antimòbbing per perseguir judicialment aquestes pràctiques, l'Ajuntament sempre va prioritzar la mediació.

El *mobbing* era una conseqüència no volguda de les reformes urbanístiques. "No es va tenir en compte que l'impacte positiu acaba sent negatiu per la població si no és té eines que et permetin protegir la gent més fràgil", argumenta l'urbanista Zaida Muxí.

Actualment, la crisi en el sector immobiliari ha dissuadit a aquests inversors agressius de la rendibilitat del negoci. No obstant això, sobre el Raval segueixen planant els riscos que, per una població amb pocs recursos suposa la revalorització d'un sòl tant llaminer com és el del centre de Barcelona. Sergi Martínez assenyala que la població immigrant "té tots els números" per patir un procés d'expulsió amb una nova revalorització del sòl. "Aquest

podria ser un escenari de futur si no es posen les mesures per a que no passin”, adverteix Martínez Rigol.

Però, amb l'empresa Foment Ciutat Vella, l'encarregada de la regeneració urbanística del districte, en procés d'extinció, què pot conduir a un augment de les rendes del sòl? Per ara sembla que la gentrificació no penetra cap al sud del Raval i que el barri es resisteix, també, ha esdevenir una parc temàtic, tal i com sembla que s'ha convertit el Gòtic. Serien aquests dos processos els que farien augmentar el valor del barri i posarien en risc als poders adquisitius més humils. El portaveu d'ICV, Ricard Gomà, creu que “hi ha forces privades, com hotelers, comerciants i grans immobiliàries a l'espera de si es genera una oportunitat de negoci”.

### ***Welcome to Raval Cultural***

Tot i que actualment no sembla que hi hagi un risc real de que el capital privat entri en tromba al Raval, algunes mesures que s'han pres des del Districte de Ciutat Vella poden tenir efectes no desitjats, tal com ha passat anteriorment al barri. En primer lloc hi ha la modificació del Pla d'Usos de Ciutat Vella. Aquest document és l'instrument encarregat de regular l'activitat comercial, l'oferta hotelera i l'oferta de pisos turístics. El Pla actual és fruit d'una modificació que s'aprova el 24 d'abril de 2013 per la Comissió de Govern de l'Ajuntament de Barcelona.

El pla anterior, havia estat el resultat d'un procés de consens entre la llavors regidora socialista de Ciutat Vella, Itziar González i la societat civil. El Pla d'Usos de 2011 suposava el creixement zero del nombre de places hoteleres. Si se'n volien fer de noves, s'havien d'alliberar places d'un altra banda. Ricard Gomà considera que aquell pla “empoderava molt als veïns per poder plantar cara als hotelers”. Itziar González, però, no va acabar el mandat. Va dimitir en descobrir la corrupció d'alguns funcionaris que donaven llicències per pisos turístics de forma il·legal.

El nou Pla d'Usos promogut per la regidora Mercè Homs va ser aprovat per la via ràpida amb el vot del PP. El més destacat del nou pla és que torna a permetre la creació de noves places, sobretot a la perifèria del districte, i obliga als pisos turístics legals a reagrupar-se verticalment en un període de sis anys. També permet la proliferació de més restaurants i bars. Mercè Homs explica que el pla anterior, un cop posat en marxa, “els cos tècnic ens diu que no funciona”. L'equilibri que s'havia marcat el pla de Itziar González, segons Homs, no ha de passar per “tancar l'aixeta”, sinó per “acceptar que és un districte i una ciutat turística” i que s'han de “buscar les condicions per no escanyar la inversió, però que aquesta sigui moderada i en les condicions que nosaltres considerem òptimes”.

El Pla d'Usos vigent obre la porta a construir hotels sense cap restricció en edificis històrics que són catalogats de patrimoni cultural. La inversió hotelera ja es fa notar. L'any passat, a Espanya va créixer un 50% respecte al 2012. És a dir, unes operacions equivalents als 800 milions d'euros, de les quals, el 51% van anar a parar a Barcelona. I segons la consultoria de serveis financers Irea, “tot apunta a que 2014 sigui un any excel·lent”.

D'altra banda, què suposa que els pisos turístics s'hagin d'agrupar verticalment? La regidora Homs defensa que aquesta mesura és més restrictiva que la de la seva predecessora. Si bé en ambdós casos no es permet l'augment de més apartaments

turístics, en el nou Pla d'Usos en sis anys no hi hauran escales de veïns que hagin de conviure amb les molèsties d'un pis d'aquesta mena. A més, “serà més fàcil detectar els apartaments il·legals perquè quedaran aïllats”, afegeix Homs.

És possible que un efecte “col·lateral” d'aquesta mesura sigui un altra vegada el *mobbing*. La CUP de Barcelona planteja, en la seva campanya contra el Pla d'Usos, que “a Ciutat Vella no hi ha el suficients edificis buits com per allotjar els més de 600 apartaments turístics legals, sense parlar dels il·legals”. Això obre la porta a que en una finca amb 7 apartaments turístics i 3 famílies, al propietari li sigui més fàcil forçar la marxa d'aquestes famílies que buscar un altre immoble on allotjar els 7 apartaments (a més de que és més rentable).

El govern de Xavier Trias, però, va apostar l'any passat per impulsar la descentralització del turisme amb els Plans de Turisme de Districte com una mesura per garantir l'equilibri entre el turisme i el ciutadà. No obstant això, la tendència de la ciutat es dirigeix cada cop més cap al model de turisme massificat dels creuers. El passat 19 de maig van coincidir al Port set creuers que van aportar el mateix dia uns 31.600 turistes, el rècord fins el moment. La major part dels creueristes van passejar per la Rambla i els voltants, en busca de botigues i tendes de *souvenirs*. Sembla possible que en un futur pròxim aquestes riuades de turistes exprés puguin sentir-se reclamats per l'eix de museus (que començaria tot just davant del port) que el Raval Cultural vol potenciar de cara enfora.

Ara per ara, recorda el professor de geografia de la UB, Sergi Martínez, “al Raval domina el factor residencial, però tal com apunten les coses, pot anar cap a la terciarització i turistització”. L'impacte d'un turisme de masses al Raval, tal i com el veiem al barri Gòtic o al Born, encara no ha estat estudiat. A més, com apunta Sergi Martínez, el turisme pot jugar en contra de la gentrificació (i per tant, del potenciament del perfil de veí idoni pel futur Raval Cultural): “Els apartaments turístics i els hotels no impliquen residència, impliquen la terciarització del barri i la seva desertització des del punt de vista humà”.

Amb turisme o sense, el projecte del Raval Cultural ja està concebut amb la idea d'atreure visitants que dinamitzin el barri i l'activitat comercial del barri. L'objectiu de fons, diu el document oficial, és “augmentar el poder adquisitiu dels veïns i d'aquells que han apostat per obrir un negoci”, al mateix temps que busca que la millora de la qualitat de vida arribi també a altres zones i que desapareguin les diferències entre els dos Ravals. Caldrà que algú investigui, també, quin encaix tenen les comunitats pakistaneses, filipines, bengalís o marroquines al ambient cool i modern del Raval Cultural. “El cost social de qualsevol obra aquí és molt alt”, recorda Iñaki Garcia, de El Lokal. I afegeix: “L'expulsió de molts veïns i veïnes perquè sí ha sigut una norma en aquest barri, i sempre han sigut els que menys compten, clar”.

## 5. L'ALDEA D'ASTÈRIX (CONCLUSIONS)

A les historietes d'Àsterix i Obèlix, els romans tractaven una vegada i un altra, cadascuna amb una arma diferent, conquerir l'últim reducte de la Gàl·lia on no havien posat els peus. Però, gràcies a la poció màgica del druida Panoràmix, l'aldea resistia sempre a l'invasor. Dos mil anys després, a la Barcelona cosmopolita, on la marca de la ciutat té més valor que el país que l'acull, el barri del Raval de Ciutat Vella resisteix. L'estil de vida de la majoria de la gent que "encara" viu – millor, sobreviu – al Raval trenca amb el discurs unidireccional que les institucions municipals tracten de fer lluir. El barri, al llarg dels anys, s'ha imposat als intents de dirigir-lo des de fora cap a una banda o una altra.

El darrer intent va començar a finals dels anys 80, amb el noble objectiu de millorar la qualitat de vida dels veïns. Després del pas de les màquines, ha quedat un Raval amb molts dels Ravals a dintre. En part, gràcies a l'efecte de les administracions que van disposar-ho tot per atreure un perfil d'habitant de classe mitjana i alta formació que fos capaç de canviar el signe del barri. Però, sobretot, perquè el barri encara una zona de classes populars i això va facilitar que l'onada migratòria de principis del segle XXI que arribava a Barcelona, anés a viure al Raval. El barri seguia sent el que havia estat sempre, lloc de primera residència dels nouvinguts. La casa dels més desemparats.

En aquest context, en que dos forces es contraresten, però alhora conviuen, la situació és complicada de gestionar per part dels poders públics. L'arraconament progressiu d'una de les parts, òbviament la més feble, esdevé en un context de violència i inseguretat. Motius més que suficients per aplicar mesures excepcionals. El que ha estat passant al Raval aquests últims anys relacionat amb el Mossos d'Esquadra era d'esperar. Feia anys la policia no s'endinsava tant al barri Xino, era una zona abandonada. Però en aquesta Catalunya que vol ser, el desplegament de la policia autonòmica per tot arreu del país va ser una prioritat, el que ha configurat un cos de policia que malgrat que és jove, té la responsabilitat de mantenir l'ordre en la major part dels àmbits de la societat.

Els Mossos d'Esquadra actualment, es troben en qüestionament per les seves pròpies actuacions. I al Raval, no només això, sinó que han passat a ser vigilats pels veïns, i no al revés. La mort de Juan Andrés ha posat de manifest que els límits de la violència de l'Estat es poden passar molt fàcilment. La criminalització de molts col·lectius del barri, la incomprensió de les seves formes d'arrelament i de vida i una resposta policial a problemes d'arrel social, dona com a resultat alguns dels fets que han provocat la indignació de tot un barri (aquesta vegada barrejant a tots els petits "barris" del Raval). Nogensmenys, a totes les grans ciutats del món hi ha barris degradats. Hi ha brutalitat policial i col·lectius estigmatitzats. Pensem en el Bronx de Nova York, en les *Barlieue* de París. És un fet per desgràcia habitual en les democràcies occidentals. La diferència de Barcelona és que el Raval no és barri perifèric com els abans esmentats. La Mina, per exemple, és un barri encara més estigmatitzat i amb més fama de perillós. No obstant no

és tant atractiu per al visitant ni resulta tant llaminer per l'inversor. A les ciutats anglosaxones i a moltes europees s'han llevat de sobre aquest problema expulsant dels seus centre urbans als pobres i als marginats, i els han substituït per joves emprenedors, esnobs o bohemis de bona casa. Han gentrificat aquests barris. A Barcelona ha passat amb el barri de la Ribera. Amb el Raval s'ha intentat de diverses formes i no s'ha pogut. L'administració, amb la seva reforma finalitzada, aposta per un barri de tothom i per unes sinergies entre els actius culturals del barri que beneficien a tots els veïns del Raval, els del nord i els del sud. Però amb l'altra mà, han obert l'aixeta del capital privat que vol fer negoci a Ciutat Vella. La corda està en tensió, i el que s'hi juga la ciutat és la supervivència del Raval com a barri de classes populars al cor de Barcelona.

## 6. BIBLIOGRAFIA

Ajuntament de Barcelona. Districte de Ciutat Vella (2011) Mesura de Govern Raval Cultural. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

Ajuntament de Barcelona. Districte de Ciutat Vella [Pàgina web]  
<http://w110.bcn.cat/portal/site/CiutatVella>

Alabat, J. (2014) “La fiscal acusa d'homicidi els vuit mossos que van pegar a Benítez” en El Periódico. 18 de gener de 2014.

Anònim (2012) “«Des de Ciutat Vella no hem demanat una nova comissió d'investigació sobre la corrupció a les llicències»” en Masala [En línia] 13 de setembre de 2012.  
<http://masala.cat/des-de-ciutat-vella-no-hem-demanat-una-nova-comissio-dinvestigacio-sobre-la-corrupcio-a-les-licencies/>

Anònim (2013) “El ayuntamiento oculta un informe sobre el Pla de Usos encargado a una empresa asesora de hoteles” en Masala [En línia] 26 de juny de 2013. <http://masala.cat/el-ayuntamiento-oculta-un-informe-sobre-el-plan-de-usos-encargado-a-una-empresa-asesora-de-hoteles/>

Anònim (2013) “Un milió d'euros de beneficis per als accionistes privats de Focivesa” en Masala [En línia] 20 de gener de 2013. <http://masala.cat/un-milio-deuros-de-beneficis-per-als-accionistes-privats-de-focivesa/>

Anònim (2013) “«Ya pueden dejar de soñar con que vamos a dejarlo». Entrevista con un grupo de trabajadoras sexuales en el Raval” en Masala [En línia] 17 de març de 2013.  
<http://masala.cat/entrevista-trabajadoras-sexuales-en-el-raval/>

Anònim (2013) “Anatomia provisional de una muerte en Raval” en Masala [En línia] 10 de octubre de 2013. <http://masala.cat/anatomia-provisional-de-una-muerte-en-el-raval/>

Anònim (2013) “Geografia variable y doble moral” en Masala [En línia] 23 de juliol de 2013. <http://masala.cat/geografia-variable-y-doble-moral/>

Anònim (2013) “Los nombres de Juan Andrés” en Masala [En línia] 14 de març de 2014.  
<http://masala.cat/los-nombres-de-juan-andres/>

Anònim (2013) “Una redada arbitraria y homofóbica destapa la persecución discriminatoria de locales de ocio” en Masala [En línia] 23 de juliol de 2013. <http://masala.cat/una-redada-arbitraria-y-homofobica-destapa-la-persecucion-discriminatoria-de-locales-de-ocio/>

Anònim (2013) “Fa dos dies que no dormo; cada cop que tanco els ulls, veig 20 mossos coberts fins dalt que em volen pegar” en La Directa [En Línia] 1 de juliol de 2013. <http://directa.cat/noticia/fa-dos-dies-que-no-dormo-cada-vegada-que-tanco-els-ulls-veig-20-mossos-coberts-fins-dalt-que>

Anònim (2014) “Del urbanisme de zafarrancho al urbanisme de compra-venta” en Masala [En línia] 5 de maig de 2014. <http://masala.cat/del-urbanismo-de-zafarrancho-al-urbanismo-de-compra-venta/>

Assemblea del Raval [Pàgina web] <http://asamblearaval.wordpress.com/>

Baquero, A., i Morales, R. (2014) “Dos homes moren el mateix dia al ser reduïts per mossos” en El Periódico de Catalunya. 4 d'abril de 2013.

Barcelona, 2006. Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana a l'espai públic de Barcelona. BOP 20 Annex I (24-01-2006)

Busquets, J. (n.d.). “Ciutat Vella 1983-1988: un pas de gegant per a la seva millora” en La nova Ciutat Vella, final de trajecte. BMM Cuaderno Central, n. 45. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Casas, X. (n.d.). “Ciutat Vella, el futur de Barcelona” en La nova Ciutat Vella, final de trajecte. BMM Cuaderno Central, n. 45. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Cazorla, B. (2009) “Hago la calle por necesidad” en El País [En línia] 6 de setembre de 2009. [http://elpais.com/diario/2009/09/06/sociedad/1252188003\\_850215.html](http://elpais.com/diario/2009/09/06/sociedad/1252188003_850215.html)

Cazorla, B. (2013) “Onze morts en detencions i comissaries” en Anuària Mèdia.cat, els silencis mediàtics de 2012 [En línia] <http://www.media.cat/anuari/onze-morts-en-detencions-i-comissaries/>

Coacció a domicili. 2004 [Televisió]. Barcelona. Televisió de Catalunya. 30 minuts. 18 de gener de 2004. 34 min.

Compareixença H. Sr. Ramon Espadaler i Parcerisas, 2013 [Vídeo] Barcelona. Canal

Parlament [En línia] 14 de novembre de 2013

[http://www.parlament.cat/web/actualitat/canal-parlament/sequencia/videos?p\\_cp1=6838312&p\\_cp2=6839470&p\\_cp3=6839443](http://www.parlament.cat/web/actualitat/canal-parlament/sequencia/videos?p_cp1=6838312&p_cp2=6839470&p_cp3=6839443)

Espiga, F. (2013) "El fràgil equilibri del Raval" en El Punt Avui [En línia] 10 de novembre de 2011. <http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/2-societat/5-societat/692488-el-fragil-equilibri-del-raval.html?cca=1>

Fernández González, M. (2012). Matar al "Chino". Entre la revolució urbanística y el asedio urbano en el barrio del Raval de Barcelona. Tesis doctoral. Barcelona: Departament d'Antropologia Cultural i Història d'Amèrica i Àfrica, Universitat de Barcelona.

Fernández, M. (2014) "(Des) ordre, (in) seguretat social i violència objectiva" en Barcelona Marca. Esquerdas del cas de Juan Andrés Benítez. Abril 2014.

Foment Ciutat Vella. [Pàgina web] <http://www.fomentciutatvella.net/>

Fuster, J. (n.d.). "La intervenció regeneradora en Ciutat Vella" en La nova Ciutat Vella, final de trajecte. BMM Cuaderno Central, n. 45. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Martínez Rigol, S. (2000) El retorn al centre de la ciutat. La reestructuració del Raval entre la renovació i la gentrificació. Tesis doctoral. Barcelona: Departament de Geografia Humana, Universitat de Barcelona.

Moreras, J. (2005) "¿Ravalistán? Islam y configuración comunitaria entre los paquistaníes en Barcelona". Revista CIDOB d'Afers Internacionals, núm 68, p. 119-132

Mort al Raval. #justiciaJuanAndres. 2013 [Video You Tube] Barcelona. 15Mbcn.tv [En línia] 17 d'octubre de 2013 <https://www.youtube.com/watch?v=LncHQkFscrs>

Periodista apallissat per Mossos d'Esquadra. 2013 [Vídeo You Tube] Barcelona. 15Mbcn.tv [En línia] 15 de juny de 2013 <https://www.youtube.com/watch?v=WNXnpqyGXzs>

Pla de Barris Raval Sud [Pàgina web] <http://www.ravalsudpladebarris.cat/>

Rereguarda en moviment. Plataforma solidària contra la repressió [Pàgina web] <http://rereguardaenmoviment.org/>

Rodríguez, J. (2013) “Em va recordar als fets d'Stonewall d'ara fa 44 anys, però al centre de Barcelona” en La Directa [En Línia] 29 de juny de 2013. <http://directa.cat/noticia/em-va-recordar-els-fets-dstonewall-ara-fa-44-anys-pero-al-centre-barcelona>

Rodríguez, J. (2014) “Homicidi i mentides al Raval” en Barcelona Marca. Esquerdas del cas de Juan Andrés Benítez. Abril 2014.

Sargatal, M. (2001). “Gentrificación e inmigración en los centros históricos: el caso del barrio del Raval en Barcelona” en Scripta Nova, Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales [en línia] Núm 94. Agost 2001, Universitat de Barcelona, disponible en: <http://www.ub.edu/geocrit/sn-94-66.htm>

Saura, V. (2014). “Autocrítica als Mossos d'Esquadra” en Anuari Mèdia.cat, els silencis mediàtics de 2013 [En Línia] <http://www.media.cat/anuari/autocritica-als-mossos-desquadra/>

Síndic de Greuges de Catalunya (2013) Informe de l'Autoritat Catalana de Prevenció de la Tortura. Barcelona. Desembre 2013

Sindicat de Polícies de Catalunya. [Pàgina web] <http://www.spc-me.cat/>

SOS Racisme (2012) Informe 2012. L'estat del racisme a Catalunya, coord. Cuevas, A. Barcelona

Subirats, J., Rius, J. (2005). Del Xino al Raval. Cultura i transformació social a la Barcelona central. Barcelona: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.

Villar, P. (1996). Historia y leyenda del Barrio Chino (1900-1992): crónica y documentos de los bajos fondos de Barcelona. Barcelona: La Campana.

Xarxa Veïnal de Ciutat Vella (2009). Teixint barri .I Fòrum Veïnal de Ciutat Vella. Barcelona.